

Article Info		RESEARCH ARTICLE	ARAŞTIRMA MAKALESİ
Title of Article	Access to Rights of Urban Children in The Covid-19 Pandemic Process: An Analysis on Researches, Applications and Possibilities		
Corresponding Author	Hazal İlgin BAHÇECİ BAŞARMAK Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Adalet Yönetimi Bölümü hazal.bahceci@hbv.edu.tr		
Received Date	04.06.2021		
Accepted Date	15.12.2021		
DOI Number	https://doi.org/10.35674/kent.948036		
Author / Authors	Hazal İlgin Bahçeci Başarmak İrem Ece Akpınar	ORCID:0000-0003-3967-0960 ORCID:0000-0001-5302-2893	
How to Cite	Başarmak Bahçeci, H, I.,& Akpınar, İ, E., (2021). "Covid-19 Pandemisi Sürecinde Kentli Çocukların Haklarına Erişimi: Araştırmalar, Uygulamalar ve Olanaklar Üzerine Bir Analiz" Araştırma, Kent Akademisi, Volume 14, Issue 4, Pages, 881-898		

Covid-19 Pandemisi Sürecinde Kentli Çocukların Haklarına Erişimi: Araştırmalar, Uygulamalar ve Olanaklar Üzerine Bir Analiz

Hazal İlgin BAHÇECİ BAŞARMAK¹
İrem Ece AKPINAR²

ABSTRACT:

Urbanization, which progresses in parallel with the globalization process, has caused an increase in the number of children living in urban areas. Children living in urban areas have limited access to natural environments, including green areas, compared to children in rural areas; they are often exposed to higher levels of a range of environmental hazards such as air pollution, noise and heat. The impact of globalization on urban spaces has been moved to another dimension with the necessary consequences of the Covid-19 Pandemic. The Covid-19 Pandemic, which has spread rapidly in the globalizing world and has become a common agenda item of all humanity for the past year, has also caused a rapid change in the living conditions of children living in urban areas. Although many researches and practices have been carried out for children in order to raise awareness of the problems faced by children in the Covid-19 process, to make it visible, to create public opinion and to be an element of pressure to prevent violations of rights, the effects of the pandemic process on children living in urban areas have not yet been fully revealed. The aim of the study is to examine the effects of the Covid-19 Pandemic process on children living in urban spaces in terms of the change in their access to basic rights through relevant studies. Examining these effects is important in terms of putting forward suggestions for ensuring the development of children as healthy urban adults during extraordinary processes.

KEYWORDS: Urban space, Children's rights, Covid-19 Pandemic

¹ Ankara Hacı Bayram Veli University Faculty of Economics and Administrative Sciences Department of Justice, hazal.bahceci@hbv.edu.tr

² Istanbul Aydın University Technology Transfers and Project Management Office, i.ece.akpinar@gmail.com

ÖZ:

Günümüzde küreselleşme sürecine koşut olarak ilerleyen kentleşme, kentsel alanlarda yaşayan çocukların sayısının da artmasına neden olmuştur. Kentlerde yaşayan çocuklar, kırsal kesimdeki çocuklarla karşılaştırıldığında, yeşil alanlar dâhil olmak üzere doğal ortamlara sınırlı erişime sahip olup; genellikle hava kirliliği, gürültü ve ısı gibi bir dizi çevresel tehlikenin daha yüksek seviyelerine maruz kalmaktadırlar. Küreselleşmenin kentsel mekanlar üzerindeki etkisi Covid-19 Pandemisi'nin zorunlu sonuçlarıyla birlikte başka bir boyuta taşınmıştır. Küreselleşen dünyada hızla yayılarak son bir yıldır tüm insanlığın ortak gündem maddesi haline gelmiş olan Covid-19 Pandemisi, kentsel alanda yaşayan çocukların yaşam koşullarında da hızlı bir değişime neden olmuştur. Covid-19 sürecinde çocukların yaşadığı sorunlar karşısında farkındalık oluşturmak, görünür hale getirmek, kamuoyu oluşturmak ve hak ihlallerinin yaşanmaması konusunda baskı unsuru olmayı amaçlamak adına çocuklara yönelik birçok araştırma ve uygulama gerçekleştirilmiş olsa da, henüz pandemi sürecinin özellikle kentsel alanlarda yaşayan çocuklar üzerindeki etkileri tam olarak ortaya konamamıştır. Çalışmanın amacı, ilgili çalışmalar üzerinden Covid-19 Pandemisi sürecinin kent mekânında yaşayan çocuklar üzerindeki etkilerini temel haklarına erişimlerinin değişimi açısından incelemektir. Bu etkilerin incelenmesi, olağanüstü süreçlerde de çocukların sağlıklı birer kentli yetişkin olarak gelişimlerinin sağlanmasına yönelik önerilerin ortaya konması açısından önemlidir.

ANAHTAR KELİMELER:

Kent mekânı, Çocuk hakları, Covid-19 Pandemisi

GİRİŞ:

Küreselleşme süreci dünya üzerindeki sınırları adeta silikleştirmiş ve toplumlar arasındaki etkileşim süreçlerini hızlandırmıştır. Bu yüzden tek bir ülke sınırları içinde ortaya çıkan Covid-19 virüsü ve bu virüsün etkileri çok hızlı bir biçimde tüm dünyaya yayılarak küresel bir sorun haline gelmiştir. Etkileşimin ve iletişimin fazla olmasına ve gün geçtikçe artış göstermesine, virüsün yayılma hızı da paralellik göstermiştir.

Çocuklar, “bir kentte yaşayan nüfus içerisinde sayısı azımsanmayacak kadar fazla olan bir grubu temsil etmektedir. Buna karşın çocuklar, “kentsel düzenlemeler yapılırken varlığı en az göz önüne alınan gruplardan biri olmaktadır. Bu durum, nüfusu giderek artan ve ölçüsüz büyüyen kentlerde özellikle meydan, park ve sokak gibi açık mekanların çocuk aktivitelerine uygun tasarlanmamasından ve bu nedenle sözü edilen mekanlarda çocuk hareketlerinin giderek azalmasından açıkça okunabilmektedir.” (Bahçeci ve Akpınar, 2018).

Yapılan birçok araştırma, mekânın doğasının çocuğun davranışlarını da etkilediği ve çocuğun davranışlarının, yaşadığı mekânda şekillendiğini ortaya koymaktadır (Wood, 2000: 109). Çocuğun çevresi ile kurduğu ilişki, fiziksel, psikolojik, zihinsel ve sosyal yeterliliklerinin gelişmesini de önemli ölçüde etkilemektedir. Çocukların içinde yaşadığı mekânda paylaşma ve dayanışma gibi duyguları öğrenmesi, yaşam kalitesini iyileştirmek adına gereklidir. Bu anlamda kentleşmenin küreselleşmeyle birlikte yaratmış olduğu olumsuz sonuçlar çocukları da etkilemektedir, ancak bu olumsuz durumu çocukların lehine değiştirmek mümkündür.

Çocuk için yaşanabilir bir kentsel çevrenin oluşturulması, çocukların kendilerini özgürce ifade edebildikleri, yetişkinlerin kent mekânında sahip olduğu temel hak ve hizmetlerden kendi ölçülerinde yararlanabildikleri bir ortamın oluşturulmasıyla sağlanabilir (Riggio, 2002: 55). Ancak bu şekilde çocukların yaşadıkları kentlerde yaşam kalitesi artabilir ve çocuklar yaşadıkları kent mekânıyla aidiyet bağı kurabilirler. Çocukların yaşadıkları mekânı hem fiziksel ve hem de toplumsal açıdan anlamlandırabilmeleri için o mekânın çocuklara yönelik planlanması ve tasarlanması gerekmektedir. Çocukların ihtiyaç, beklenti ve taleplerine göre şekillenen kentlerin en temel amacı da çocukların özgürce kendilerini geliştirebilecekleri, fiziksel ve zihinsel gelişimlerini olumlu yönde etkileyecek mekânların planlanması ve politikaların oluşturulması yoluyla sağlıklı bir kentsel yaşamın yaratılmasıdır.

Çocuklar; kriz, afet, savaş gibi olağanüstü durumlardan da en çok etkilenen aynı zamanda görmezden gelinen grupların başında gelmektedir. Bu çerçevede Covid-19 pandemi sürecinin pek çok olumsuz etkisini çocuklar belki de yetişkinlerden daha fazla yaşamıştır/yaşamaktadır. Covid-19 Pandemisi, kentte yaşayan tüm bireyler gibi çocukların da kentsel mekanla ilişkilerinde önemli değişiklikler yaratmıştır. Bu durum, kentte yaşayan yetişkinler kadar çocukların da gündelik yaşamlarında önemli dönüşümlerin yaşanması sonucunu doğurmuştur. Bu minvalde çalışmada

öncelikle çocuk dostu kentlerin özellikleri incelenecek, ardından Covid-19 Pandemisinin kentsel alanlarda yaşayan çocukların haklarına erişimi üzerindeki etkisi, bu konuda tamamlanmış örnek araştırma sonuçları ile çevrimiçi olarak gerçekleştirilen uygulama ve etkinlikler üzerinden değerlendirilecektir. Veri olarak kullanılan örnek çalışmalar, pandemi sürecinin kentsel kamusal mekan kullanımının olanaklarından mahrum kalan çocuklar üzerindeki etkilerini ölçmek amacıyla gerçekleştirilen ve çıktıları kamuoyu ile paylaşılan uluslararası ve ulusal araştırmalardan ve yine bu süreçte çocukların en çok sekteye uğrayan hakları olan eğitim ve katılım haklarını kullanabilmelerine yönelik oluşturulan dijital uygulama ve etkinlik örneklerinden oluşmaktadır.

1. Çocuk Dostu Kentler

Bir kent yönetiminin çocuk dostu olarak kabul edilmesi için önemli adımlar atması gerekmektedir. Kentsel yönetimler kentlerin planlamasında ve yürütülen politikalarda çocuk ve gençlerin haklarını dikkate almalıdır (Aka ve Güngör, 2018: 195). Bu yüzden bir kentin, çocuk dostu sayılabilmesi için bazı süreç ve mekanizmaları tamamlaması gerekmektedir. Söz konusu süreç ve mekanizmaları içeren adımlar ise şunlardır (UNICEF, 2005):

1. Kenti çocuk dostu yapmak için genel bir stratejinin belirlenmesi,
2. Sosyal politika, eğitim, spor, şehir planlama gibi farklı sektörlerdeki çocuk ve ergenlerin haklarını teşvik eden politikaların belediyeler tarafından planlanması,
3. Çocuklar için belediyelerin bütçe oluşturması,
4. UNICEF ilkeleri doğrultusunda çocuk katılımı için (çocuk konseylerinin) oluşturulması,
5. Yapılan projelerin sürecin ve sonuçların izlenmesi ve değerlendirilmesi.

Bu adımların başarılı bir şekilde uygulanmasının ardından, ilgili kent yönetimi çocukların yaşamlarını iyileştirme taahhüdüyle çocuk dostu bir kent olarak tanınmaktadır. İlk örnekleri İtalya'da ortaya çıkan Çocuk Dostu Kentler Girişimi başta kent yönetimleri olmak üzere, kamu kurum ve kuruluşları ile sivil toplum örgütleri tarafından çocuk haklarına dikkat çekilmesini sağlamayı hedeflemektedir. Çocuk Dostu Kentler Girişimi, çocukların çeşitli sosyal aktiviteler ve çalışmalar aracılığıyla yeni dostluklar kurup, empati geliştirebilme becerisi kazanmalarına ve sosyal gelişimlerine olumlu etkilerin oluşmasını dikkate alan yönetim sistemleri kurmalarına rehberlik edilmesini amaçlayan bir girişim olarak kabul edilmektedir.

Bu girişim UNICEF tarafından, 1992 yılında bir “belediyeler hareketi” olarak başlatılmıştır. Resmi başlangıcı ise, 1996 yılında İstanbul'da düzenlenen Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı (Habitat II)'dir (UNICEF,1992). Girişim, kentleri “herkes için yaşanabilir mekânlar kılmayı amaçlayan kararın uzantısı olarak başlatılmış olup”, UNICEF'in terminolojisi ile “önce çocuklar” ilkesini temel almaktadır (Korkmaz, 2006). Konferansta her çocuğun arkadaşları ile oynaması, duygusal büyümelerini, fiziksel gelişimlerini, sosyal etkileşimlerini ve çevrelerindeki dünyayı güvenli, sağlıklı ve besleyici bir ortamda keşfetmek için bilişsel becerilerinin teşvik edilmesi hedeflenmiştir; “çocukların sesleri, gereksinimleri, öncelikleri ve hakları kentsel ve kamusal politikaların, programların ve kararların ayrılmaz bir parçası olarak” tanımlanmıştır. Bu şekilde “Çocuk Dostu Kent (ÇDK)” konseptinde, “kentin çocuklar açısından daha yaşanabilir hale gelmesi için, kentsel mekânın tasarımıyla ilgili ortaya konan amaçlar ise çocukların kentin sokaklarında güvenle yürüyebilmelerinin, oyun oynamak için belli olanaklara ve arkadaşına, yaşta, yeşil alanlara sahip olmalarının, kirlenmemiş, temiz ve sürdürülebilir bir çevrede yaşamlarının sağlanması olarak” belirlenmiştir (Riggio, 2002).

Söz konusu gelişmeleri 2000 yılında UNICEF, BM-Habitat, UNICEF İtalya Komisyonu VeInnocenti Araştırma Merkezi tarafından Uluslararası Çocuk Dostu Kentler Sekreterliği (The International Secretariat for Child Friendly Cities)'nin kurulması izlemiştir (UNICEF, 2004a). İtalya'nın Floransa şehrinde bulunan ÇDK Sekreteryası, uluslararası düzeyde bir merkez görevini yürütmekte ve çocuk dostu kentlerin sayısının artması için çalışmalar yürütmektedir.

Çocuk dostu kentlerin tümünde ortak olan ve üzerinde durulması gereken bazı boyutları bulunmaktadır. Bunlar; konut, temel hizmetler, katılım, güvenlik, aile/akran/topluluk, kentsel ve çevresel nitelikler, kaynakların temini ve

dağıtımında yoksulluğun azaltılması, ekoloji, aidiyet ve süreklilik hissi ile iyi yönetişimdir (Horelli, 2007). Burada dikkat edilmesi gereken temel noktalardan biri, çocuk dostu bir kentin, aslında insan dostu bir kent olduğudur. Tüm bunların yanı sıra bir kentin çocuk dostu bir kent olarak adlandırılabilmesi için, o kentte yaşayan ve birbirinden farklı olan çocukların bir araya gelebileceği mekanların bulunması, kentteki yeşil alanların varlığı, çocukların özgür olabilmeleri ve hissedebilmeleri de önemlidir.

“9 Ekim 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 3. komitesi (Sosyal, İnsanlık ve Kültür Komitesi) daha önce hazırlanmış olan çocuk hakları ile ilgili taslağı kabul etmiştir. 20 Kasım 1959 tarihinde ise Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 78 ülkenin temsilcilerinin katıldığı genel oturumda, Çocuk Hakları Beyannamesi'ni oy birliğiyle kabul etmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi 54 maddeden oluşmaktadır. Çocuk dostu bir kent de, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin pek çok önemli maddesini kapsamaktadır.” (Bahçeci ve Akpınar, 2018).

Bu maddeler:

1. Ayrımcılık Yapmama (Madde 2):
2. Çocuğun en iyi menfaatleri (Madde 3):
3. Yaşam hakkı ve maksimum gelişme (Madde 6):
4. Çocukların görüşlerine saygı göstermek (Madde 12)'dir.

Çocuk dostu kentlerde özellikle her çocuğun kentsel mekanları eşit şekilde kullanma hakkı vardır. Çocuğun toplum içinde özgürce yaşama hakkı en temel maddelerden biridir. Çocuk dostu kentler, çocuğun dünyasına çeşitliliği ön plana alarak, çocukların kentlerdeki hayal gücünü kısıtlamamayı ve hayal güçlerini güçlendirerek çocukların yaşadıkları kenti keşfetmelerini öngörmektedir (Tandoğan, 2011: 55).

Çocuk Dostu Kentler Girişimini'ne göre çocuk dostu bir kent, “çocuk haklarını yerine getirmeyi taahhüt eden iyi bir yerel yönetim” (UNICEF 2004b) sistemidir. Çocuğun toplumun bir bireyi olduğu vurgusu ve yaşadığı çevrede sağlıklı gelişiminin sağlanmasının önemi UNICEF tarafından aşağıdaki şekilde ortaya konmuştur:

1. Her şeyden önce çocuklar birer bireydir ve her toplumun, kendi yapısına uygun bir çocukluk devresi benimsemesi gerekmektedir. Bunun yanında Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de çocuk, “on sekiz yaşından küçük insan” olarak tanımlanarak çocukluğun başlangıç anı açık bırakılmıştır. Bu çerçevede tüm çocuklar toplumun birer üyesi olarak eşit statüye sahiptirler.
2. Çocuklar; anne karnına düştükleri andan itibaren, “anne karnında ya da bebeklik çağı ile ergenlik çağı arasındaki gelişme döneminde olan insan yavrusu” olarak tanımlanmıştır. Bu açıdan çocuklar, ailelerinde birincil bakımlarını tamamladıktan sonra toplumun sorumluluğundadır.
3. Söz konusu sorumluluk dolayısıyla merkezi hükümetler kadar yerel yönetimlere de çocuklara yönelik politikalar geliştirilmesi konusunda önemli sorumluluklar düşmektedir. Bu şekilde çocukların, toplumsal yaşamın her alanında yer almasına yönelik planlanmalar yapılmalıdır. Belediyeler çocuklara yönelik politikalar geliştirilerek, çocuklarla ilgili hedefler belirlemelidir.
4. Toplumun her alanında çocuk görüşleri dikkate alınmalıdır. Çocuklar genellikle oy kullanamazlar ve politik süreçlere katılamazlar. Bu bağlamda yerel yönetimlerde bazı alanlarda çocukların görüşlerinin dikkate alındığı mekanizmalar oluşturulmalı; çocukların evde ve okullarda, yerel topluluklarda ve hatta hükümetlerde zaman zaman kendilerini özgürce ifade edebilecekleri ortamlar oluşturulmalıdır.
5. Çocukların sağlıklı gelişimi, herhangi bir toplumun gelecekteki iyiliği için çok önemlidir. Çocuklar hala gelişmekte oldukları için, yoksulluk, yetersiz sağlık bakımı, beslenme, güvenli su, konut ve çevre kirliliği gibi zayıf yaşam koşullarına karşı yetişkinlerden daha savunmasızdırlar. Hastalığın, yetersiz beslenmenin ve yoksulluğun etkileri, çocukların geleceğini ve dolayısıyla yaşadıkları toplumların geleceğini tehdit etmektedir.

6. Sosyal araştırma bulguları, çocukların erken yaştaki deneyimlerinin gelecekteki gelişimlerini önemli ölçüde etkilediğini göstermektedir. Onların gelişiminin seyri, hayatları boyunca topluma katkısını ya da maliyetini belirler (UNICEF, 2006b).

Çocuk dostu bir kentin ne olduğu veya olması gerektiğine dair tek bir tanım olmamakla birlikte buna yönelik ilgili girişimler, fiziksel ve sosyal olarak çocuklara yönelik yapılan çalışmaların kurumsallaşmasını hedeflemekte ve çocukların kentsel mekânda bağımsız hareketliliğini incelemektedir. Bu bağlamda çocuk dostu kentlerde çocukların; yaşadıkları kente kendilerini ait hissetmeleri, kent hakkına sahip olmaları, kamusal alanları kullanabilmeleri hedeflenmekte ve bu hedeflerin gerçekleştirilmesi için politikaların geliştirilmesine yönelik girişimlerde bulunmaktadır.

Çocuk dostu kentler, çocukların özgür şekilde gezme/oyunama haklarına odaklanması ve kamusal alanları kullanarak sosyal hareketliliklerinin sağlanması açısından umut verici uygulamalardır. “Sokakların çocuklar için yaşanabilir kılınması adına yapılmış olan bu uygulamalara bakıldığında en önemli unsurun mekânın” çocuklar için güvenli hale getirilmesi olduğu görülmekte; bunun için taşıtlara hız sınırlaması getirmek gibi düzenlemelere gidilebilmektedir.

Aynı zamanda ÇDK Girişimi, çocuk hakları konusunda yerel düzeyde hesap verebilirliği artırmayı hedeflenmektedir. Bu nedenle çocukların kentsel değişimin ana öncülleri olmaları önemlidir. Yerel düzeyde çocukların günlük hayatını etkileyen birçok hizmeti yürüten belediyelerin, çocuk haklarını gerçekleştirmelerini sağlamak temel hedeflerden olup, belediyelerden çocuklar için yaşanabilir çevreler oluşturması beklenmektedir.

Kentlerde yaşayan çocukların gelişimini etkileyen birbiriyle ilişkili dört değişim alanı sağlık, güvenlik, dayanıklılık ve refahtır. Bu alanların temelinde, politika değişikliği yoluyla kentsel süreçlere çocukların da dahil edilmesini sağlayan faktörler bulunmaktadır:

- Daha Güvenli Şehirler: Çocukların ve ailelerinin şiddet, istismar, sömürü ve zarardan uzak, güvenli ve korumalı bir ortamda yaşamalarını sağlamayı ifade eder.
- Sağlıklı Şehirler: Halk sağlığı hizmetlerinin mevcudiyetini ve bunlara erişimi güçlendirmek ve çocukların geliştiği sağlıklı kent ortamlarına katkıda bulunmayı ifade eder.
- Müreffeh Şehirler: Kapsayıcı eğitim, yoksul yanlısı istihdam, yerel varlık oluşturma ve gençler için daha fazla ekonomik üretkenliğe odaklanarak genel yaşanabilirlik için elverişli bir ortam yaratmayı ifade eder.
- Dirençli Şehirler: Çocukların ve ailelerinin kentsel şoklara, stres faktörlerine ve kırılganlıklara yanıt vermeye, iyileşmeye ve bunlardan yeniden inşa etmeye hazır olmalarını sağlamak. Çerçeve, kentsel ortamlarda sürdürülebilir kalkınma için gerekli olan tüm alanlarda ortak olan kritik stratejik sütunları ve değişim sağlayıcıları tanımlar.
- Stratejik Sütunlar: Sosyal Uyum, Kentsel Yönetişim, Bilgi İnşası ve Yapılı Çevreye yönelik politika süreçlerini ifade eder.
- Değişim Sağlayıcılar: Ortaklıklar, Teknoloji, Kentsel Planlama ve Tasarım ve Kentsel Politika süreçlerine yönelik vurguyu ifade eder (UNICEF, 2013: 85-91)

Böylece Çocuk Dostu Kentler Girişimi, çocuk dostu kentler ve topluluklar oluşturmak için bir yönetim çerçevesi sağlamaktadır. Bu çerçeve, ulaşılabilecek hedefler ve sonuçlar ile bu hedeflere ve sonuçlara ulaşmak için oluşturulan stratejiler olmak üzere iki sacayağı üzerinden temellenmektedir (childfriendlycities.org, 2021; Şengün ve Gülcan, 2017: 643).

Ulaşılması gereken hedefler ve sonuçlar:

- Her çocuk ve gence kendi toplulukları içinde ve yerel yönetimler tarafından değer verilir, saygı gösterilir ve adil davranılır.

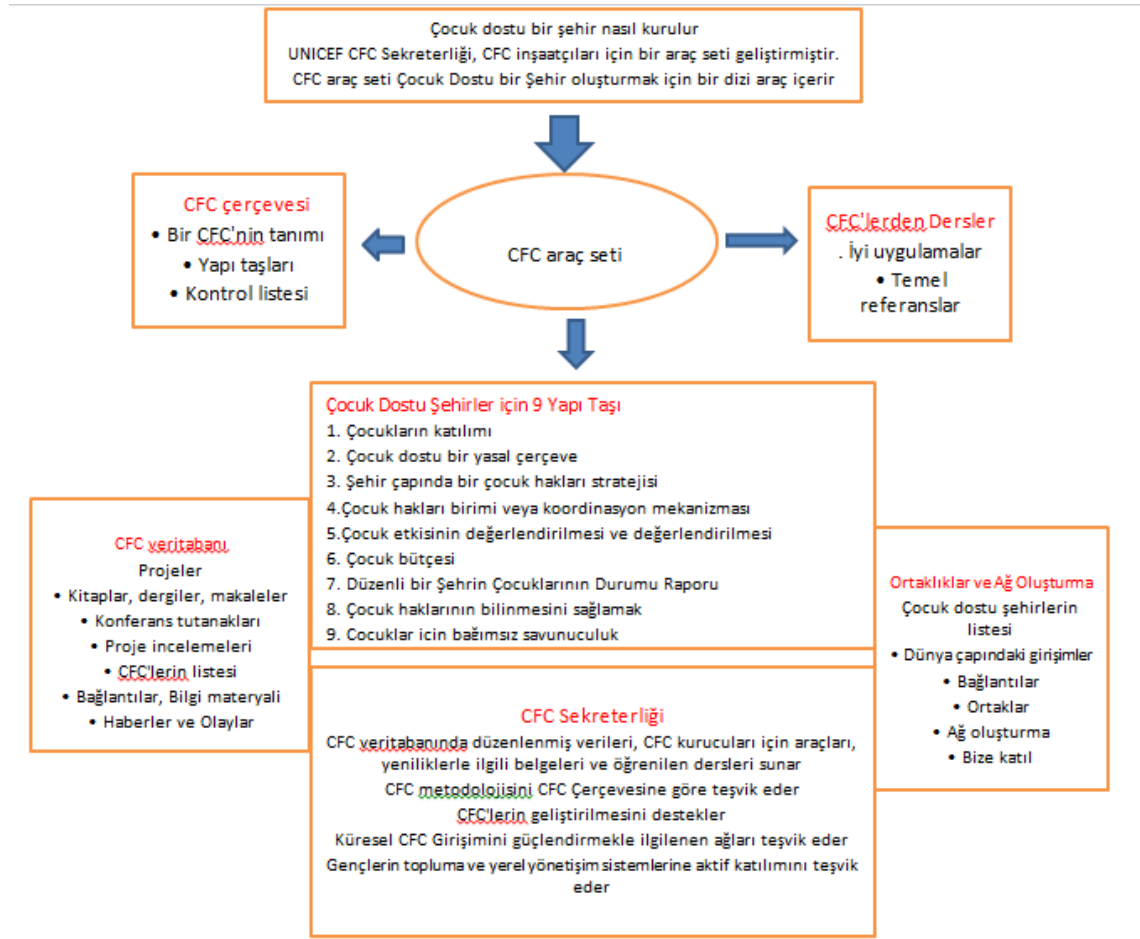
- Her çocuk ve gencin ihtiyaç ve önceliklerini dikkate alan ve seslerini duyurmalarını sağlayan kamu politikaları, bütçeler, programlar ve kararlar önceliklendirilir.
- Her çocuk ve gencin kaliteli temel sosyal hizmetlere erişimi sağlanır (buna sağlık bakımı, eğitim, beslenme desteği, erken çocukluk gelişimi ve eğitimi, adalet ve aile desteği dahildir).
- Her çocuk ve genç, güvenli, emniyetli ve temiz bir ortamda yaşar (bu, sömürü, şiddet ve istismardan korunma, temiz suya erişim, sağlık koruma ve hijyen, güvenli ve çocuklara duyarlı kentsel tasarım, hareketlilik ve kirlilik ve atıklardan özgürlüğü içerir).
- Her çocuk ve gencin aile hayatından, oyun oynamaktan ve eğlenmekten zevk alma hakkı bulunmaktadır (buna sosyal ve kültürel aktiviteler ve arkadaşlarıyla buluşmak ve oyun oynamak için güvenli yerler dahildir).

İlgili hedeflere ve sonuçlara ulaşmak için oluşturulan bazı stratejiler:

1. Veri Toplama ve İlerlemeyi İzleme: Çocukların durumunu değerlendirme, hedefler belirleme ve ilerlemeyi izleme ve değerlendirme ve bununla ilgili raporlama. Çocuklarla da dahil olmak üzere bağımsız hesap verebilirlik.
2. Savunuculuk ve Farkındalık Yaratma: Çocuk hakları savunuculuğu ve çocuklar için bağımsız savunuculuk dahil olmak üzere hükümet ve toplum genelinde çocuk hakları konusunda farkındalık yaratma.
3. Çocuk Dostu Yasalar ve Politikalar: Çocuk dostu yasa ve politikaların çıkarılması. Bunların çocuklar üzerindeki etkisinin değerlendirilmesi.
4. Şehir Çapında Stratejik Plan: Uygulama için net bütçe tahsisi ve hesap verme sorumlulukları olan şehir çapında bir stratejik eylem planı geliştirmek.
5. Bütçe Tahsisi: Çocukların kaynaklardan adil pay almalarını sağlamak.
6. Çocuk/Genç Katılımı: Çocukları ve gençleri bilgilendirmek ve dahil etmek ve onların görüş ve deneyimlerine saygı duymak; çocukları ve gençleri ortak ve bireysel insanlar, hak sahipleri ve eşit, aktif vatandaşlar olarak tanımak.
7. Koordinasyon ve Ortaklıklar: Çocuk dostu politika ve programların etkisini en üst düzeye çıkarmak için sektörler arası koordinasyon, liderlik ve stratejik ortaklıklar (Childfriendlycities, 2020).

Çocuk dostu bir kent, BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'ni yerel düzeyde uygulayan bir kenttir. Bu nedenle, çocuk dostu bir kent inşa etmenin yol gösterici ilkeleri, Sözleşme'nin kapsayıcı ilkelerini yansıtır. Çocuk Dostu Kentler Girişimi Sekreterliği, kentlerin bu yönde gelişimini sağlamak için bir araç seti geliştirmiştir. Çocuk dostu bu araç seti, web sitesi üzerinden elektronik olarak edinilebilir ve aşağıdakiler dâhil olmak üzere altı temel unsura veya kaynak bankasına sahiptir (bkz. Şekil 1)

Şekil 1. Çocuk Dostu Araç Seti

Kaynak: Yazarlar tarafından oluşturulmuştur.

Bu araç setinin temel bileşenleri, kentte yaşayan çocukların haklarını güvence altına almak için oluşturulmuş uygulama ve mekanizmalardan oluşan dokuz yapı taşıdır. Bunlar; Çocukların katılımı, çocuk dostu bir hukuksal altyapı, çocuk hakları stratejisi, çocuk hakları birimi veya koordinasyon mekanizması, çocuk etki değerlendirmesi ve ölçümü, çocuk bütçesi, kentteki çocukların durumu raporu, çocuklar için bağımsız savunma ve çocuk haklarını bilinir kılmasıdır (childfriendlycities, 2006):

Çocuk dostu kentlerde yerel yönetimlerin kentsel mekâna dair tahayyüllerinde çocuklarla ilgili amaçların yer almasının sağlanması yoluyla çocuklarda topluma ait bir vatandaşlık duygusunun geliştirilmesi temel hedeflerdendir (Gündem: Çocuk, 2009: 13; Şengün ve Gülcan, 2017: 640). Bu kapsamda UNICEF, çocuk dostu kentlerin sayısının artması konusunda yerel yönetimler ile iş birliği yapmaktadır. 2001 yılında kurulan Avrupa Çocuk Dostu Kentler Ağı (ENCFC-European Network Child Friendly Cities) kapsamında 2002 yılında Antwerp-Belçika'da çocuk haklarına yönelik projeler düzenlenmiş; 2014 yılında Londra-İngiltere'de, 2006 yılında Stuttgart-Almanya'da, 2010 yılında da Floransa-İtalya'da düzenlenen kampanya ve konferanslarla çocuk dostu kentlerin yaygınlaştırılması sağlanmıştır (UNICEF, 2010). Türkiye'de 2014-2015 yıllarını kapsayan süreçte uygulanan Çocuk Dostu Şehirler Projesi de bu çalışmaların önemli örneklerindedir.

2. Kentli Çocuklar ve Covid-19 Pandemisi

1959'da kabul edilen Çocuk Hakları Sözleşmesi, çocukları ve onların medeni, siyasi, ekonomik, sosyal ve kültürel haklarını düzenleyen 54 maddeden oluşmaktadır. Sözleşme, kent hayatıyla ilgili çok çeşitli hakları da içermektedir. Oyun hakkı; güvenli ve sağlıklı bir çevre hakkı, karar alma sürecine dahil olma ve fikirlerini ifade etme hakkı gibi hakları içinde barındıran bu haklar, çocukların sağlıklı birer birey olarak gelişimlerini tamamlamalarında sağlıklı kentsel mekanların ne derece önemli olduğunu ortaya koymaktadır. Kentsel politikaya yönelik çocuk hakkı temelli yaklaşımlar henüz yaygın olmasa da, benimsenmeleri için çalışmalar devam etmektedir. Bir kentte yaşayan nüfus içerisinde sayısı azımsanmayacak kadar fazla olan bir grubu temsil eden çocukların, fiziksel, sosyal ve kültürel gelişimlerinin desteklenmesi için çocuğun yaşadığı çevreye yönelik birtakım düzenlemelerin ortaya konması bu çalışmaların odak noktasını oluşturmaktadır. Bu aynı zamanda çocuğun çevreyle etkileşiminin bir sonucu olarak mekânsal aidiyetinin sağlanması; çocuğun yaşadığı kentin kimliğini ve kültürünü kavraması açısından da önemlidir. Çocuklar kent yaşamının aktif katılımcıları olarak görülmeli ve tıpkı yetişkinler gibi kent planlamasının odak noktası olmayı hak etmektedirler. Bunu sağlamanın yollarından biri çocuğun çevresiyle etkileşimini kolaylaştıran okul dışında da sosyalleşme alanı açan, oyun imkanlarını yakın çevresinde tesis edebilmek ve sokak ve mahalleleri buna imkân verecek şekilde tasarlamak ya da yeniden düzenlemektir. Ancak, ebeveynlerin çocuğun fiziksel çevresine ve kente yönelik algısı bu durum açısından belirleyicidir ve çocuğun çevre ile etkileşiminde önemli rol oynamaktadır.

“Çocuklar, kriz, afet, savaş gibi olağanüstü durumlardan en çok etkilenen aynı zamanda görmezden gelinen grupların başında gelmektedir. Bu durum Covid-19 pandemi dönemi için de geçerlidir. Pandemi, ailelerin ve çocukların yaşam rutinlerini değiştirmelerine neden olmuş; okulların kapanması ve hareket kısıtlamaları gibi karantina tedbirleri, çocukların düzenini ve sosyal desteğini kesintiye uğratmıştır” (Sivil Düşün, 2021).³

Covid-19 Pandemisi, çocukların kentsel mekânla kurduğu ilişki yönünden önemli değişiklikler ortaya çıkarmıştır. Covid-19 pandemisinin çocuklar ve hakları için yıkıcı olan kısa, orta ve uzun vadeli sonuçları vardır. Süreç özellikle evde zorunlu kalış, kilitlenme veya hapsedme önlemleri alan ülkelerde ve savunmasız durumdaki çocuklar üzerinde ciddi fiziksel, duygusal ve psikolojik etkilere neden olabilmektedir. Bu etkiler, eğitimlerinin kesintiye uğramasından sosyal becerilerine, akıl ve ruh sağlıkları ve refahlarına kadar geniş bir alana yayılan ve gündelik yaşamın odağında olan pek çok sorun ortaya çıkarmış; bu da gündelik yaşam örüntülerinin geçtiği mekânlar olan kentleri doğrudan odak noktası haline getirmiştir. Okulların kapanmasıyla dünya genelinde 1,5 milyardan fazla çocuğun eğitim hakkı sekmeye uğramıştır. Çevrimiçi öğrenim bir alternatif olarak kullanılmaktadır ve eğitimin üçte ikisinden fazlası uzaktan eğitim platformu üzerinden yürütülmektedir. Bu durum, çocuğun çevresiyle olan etkileşimini azaltarak mekâna aidiyet duygusunun kısıtlanmasına neden olmakta ve çocuk kent kültürü ile kent kimliğini yaşayarak öğrenme ve özümsemekten mahrum kalmaktadır. Bunun yanı sıra uzaktan eğitim sürecinin, eğitim ve öğretimdeki var olan eşitsizlikleri derinleştirdiği ve halihazırda var olan toplumsal ayrışmayı böylelikle daha da görünür hale getirdiği sıklıkla dile getirilmektedir.

Ayrıca küresel sağlık krizi, sosyal mesafe ve hapsedilme nedeniyle etkileşimlerimizde ve rutinlerimizde benzeri görülmemiş değişiklikler yaratmıştır. Aileler, topluluklar, işletmeler ve hükümetler, gündelik rutin uygulama ve faaliyetlerine devam etmek için internet, dijital teknoloji ve sosyal medyayı yoğun bir şekilde kullanmışlar, eğlence için kullanımları da önemli ölçüde genişletmişlerdir. UNESCO'nun yapmış olduğu bir araştırmaya göre⁴ 14 Haziran 2020 itibarıyla, 124 ülkede ülke çapında okul ve üniversitelerin kapanmasıyla çocuklar ile gençlerin ekran başında geçirdikleri süreler %50 artmıştır. Oysa çocukların yaşadıkları mekânda bağımsız hareket edebilmesi ve açık havada oyun oynama fırsatlarına adil bir şekilde erişebilmesi hem fiziksel hem de zihinsel anlamda çocukların refah ve gelişimleri adına çok önemlidir.

Covid-19 pandemisi, bağlantılı sosyal mesafe ve tecrit önlemleriyle birlikte kentsel kamusal özgürlük üzerinde de önemli değişimler ortaya çıkarmıştır. 2020 yılının Mayıs ayı itibarıyla dünya çapında tahmini 1,27 milyar çocuk okula gidememiş ve oyun alanları kısıtlanmıştır (UNESCO, 2020) ki bu da, çocuklar üzerinde -sağlıklı gelişimleri

³ Bu çalışma Sivil Düşün desteği ile İrem Ece Akpınar tarafından yürütülen "Covid – 19'la Mücadele ve Salgın Sonrasında Çocuk ve Gençlerin Psiko-Sosyal Direnim ve Sosyal Uyum Süreçlerinin Desteklenmesi" projesinin çıktıları sonucunda oluşturulmuştur.

Ayrıntılı bilgi için bkz.: <https://www.sivildusun.net/ilham-al/calisma-urunleri/videolar/>

⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz.; <https://en.unesco.org/covid19/educationresponse>.

açısından-pek çok olumsuz etki ortaya çıkarmıştır. The Children's Society'nin, 28 Nisan -8 Haziran tarihleri arasında İngiltere'de karantinede kalan 2.000'den fazla ebeveyn ve 10-17 yaş arası çocuklar üzerinde 150 çocuğun karantina döneminde hissettiklerini analiz etmek amacıyla gerçekleştirdiği araştırma⁵, bu sonuçları net bir şekilde ortaya koymaktadır. Araştırmanın temel bulguları şunlardır:

- Çocuklar ve gençler, tecrit sırasında önceki yıllara kıyasla önemli ölçüde daha düşük yaşam doyumu seviyeleri bildirmiş olup; çocukların ve gençlerin %18'i genel olarak yaşamlarından memnun değildir.
- Hem gençlerin hem de ebeveynlerin sahip oldukları seçim fırsatları konusunda mutsuz olduklarını bildirmeleriyle birlikte, yaşamları üzerinde seçim yapamadıkları vurgulanmıştır.
- Çocuklar, koronavirüsün en çok baş etmeye çalıştıkları yönlerinin arkadaşlarını (% 37) ve ailelerini (% 30) görememeleri olduğunu bildirmiştir.
- Genel olarak, tüm çocukların 10'undan 9'u (% 89) koronavirüs konusunda bir dereceye kadar endişelendiğini belirtmişlerdir.
- Buna rağmen, çocukların çoğu (% 84) pandeminin genel etkisiyle bir dereceye kadar başa çıktıklarını ifade etmişlerdir.
- Ebeveynlerin % 50'si ise koronavirüsün en az bir yıl içinde çocuklarının mutluluğuna zarar vereceğini ve gelişimlerini olumsuz etkileyeceğini düşünmektedir.

Araştırma, gündelik yaşamlarımızın geçtiği kentsel mekanların kullanım biçimlerinin değişmesinin, yetişkinler üzerinde olduğu kadar -belki de daha fazla- çocukların sosyo-psikolojik durumlarını da büyük ölçüde olumsuz etkilediğini/etkileyeceğini göstermektedir. Bu süreçte kentte yaşayan çocukların haklarının sekteye uğramasının önüne geçmek adına, söz konusu etkilerin olumsuz sonuçlarını ortaya koyabilmek ve çözüm önerileri sunabilmek amacıyla yönelik yürütülen pek çok çalışma, proje ve etkinlik planlanmış ve hayata geçirilmiştir.

26 Ağustos 2020'de, bağımsız bir araştırmacı ve Uluslararası Oyun Derneği üyesi olan Tim Gill ve Uluslararası Oyun Derneği Başkanı Robyn Monro Miller tarafından Covid-19 pandemisinin çocukların oyun ve hareketliliği üzerindeki etkilerine dair bir rapor yayınlamıştır. Rapor, Covid-19 salgın kontrol önlemleri ve bunların açık havada oyun ve hareketlilik üzerindeki etkileri hakkında uluslararası veriler sunmaktadır. Çalışma, 25 ülkeden, çocukların açık havada oyun oynamaya ve hareketliliğe erişimiyle ilgili kilitleme önlemleri hakkında veri toplanmıştır. Ülkeler arasında önlemlerin çocuklar üzerindeki etkisini değerlendirilmek için Çocuk Kilitleme Endeksi (CLI) oluşturmuştur. Böylece, tek bir sayıyı yakalamayı amaçlayan her ülke için sayısal puan endeksi üzerinden bir formül geliştirilmiştir.

Uluslararası Oyun Derneği'nin Covid -19 ve Çocuk Oyun ve Hareketliliği üzerine yapmış olduğu bu araştırma⁶, 25 ülkede çocukların oyun haklarındaki anlamlı karşılaştırmalara olanak sağlamak için özel olarak gerçekleştirilmiştir. Araştırmada 'Çocuk Kilitleme Endeksi' (CLI) kullanılmıştır. Araştırmada pandemi sırasındaki araştırma ve politikaların odak noktasının çoğunlukla eğitime odaklandığını, ancak oyunun da çocuklar için son derece önemli olduğu vurgulanmıştır. Araştırmanın amacı, pandeminin çocukların yaşamları üzerindeki devam eden etkisinin izlenmesine yardımcı olmaktır.

Aşağıdaki Tablo 1 her ülke için CLI puanlarını göstermektedir.

⁵ Ayrıntılı bilgi için bkz.: <https://www.childrenssociety.org.uk/about-us/our-history>

⁶ Ayrıntılı bilgi için bkz : <http://www.ipaturkiye.org/>

Tablo1 : Çocuk Kilitleme Endeksi

	Okul Alanları	Kilitleme Oyun Alan.	Toplam	CLI
Arnavutluk	12	4	3	19
Avusturya	4	0	9	13
Brezilya	11	0	?	+11
Kanada	11	0	?	+11
Çek Cumhuriyeti	6	7	0	13
İngiltere	10	10	0	20
Almanya	7	0	7	14
Yunanistan	9	0	11	20
Hong Kong	17	0	17	34
Endonezya	17?	7	7	31
İtalya	14	8	10	32
Japonya	13	0	0	13
Malezya	10	0	10	20
Nepal	10	10	?	20
Yeni Zelanda	7	0	7	14
Portekiz	11	0	11	22
İskoçya	10	0	10	20
Slovenya	9	0	10	19
İspanya	12	6	11	29
İsveç	0	0	0	0
İsviçre	8	0	0	8
Tayland	3	0	0	3
Türkiye	11	7	11	29
Amerika Birleşik Devletleri	12	0	5+	17
Galler	10	0	10	20

Kaynak: https://www.playscotland.org/resources/print/IPA-Covid.pdf?plsctml_id=20281

Bulgular, 25 ülkeden gönderilen bir e-posta anketine verilen yanıtlara dayanmaktadır. Her ülkeden bir cevap alınmıştır. Covid-19 döneminde çocukların oyun alanlarındaki mevcut durumu analiz edilerek, karantina döneminde oyun alanların kısıtlılığı üzerine puanlama yapılmıştır. Anket formu yazarlar tarafından hazırlanmış olup, aşağıdakileri kapsamaktadır:

- Okullar ve çocuk bakımı kapanışları
- Kilitleme / evde kalma önlemleri
- Halka açık alanlardaki önlemler
- Destek, tavsiye, savunuculuk ve politika

Bazı ülkelerde ilgili sorulara verilen yanıtlar daha geniş kapsamlı olurken, bazılarında kapsamlı yanıtlar alınamamıştır. Araştırmada, Covid-19 pandemi sürecinin çocuklar üzerindeki devam eden etkisini izlemenin hayati önem taşıdığı vurgulanmış ve sonraki araştırmalar için şu önemli vurgular ortaya konmuştur:

- Değişiklikleri izlemek için anketler düzenli olarak tekrarlanmalıdır.
- Çocukların ve ailelerin oyun deneyimleri üzerine özel araştırmalar devam etmelidir.
- Ulusal ve uluslararası düzeyde savunuculuk çalışmaları için destek sağlanmalıdır.

• Çocukları ve aileleri desteklemek için daha fazla kaynağa ihtiyaç vardır. Bunun için STK'lar ve hükümetler birlikte çalışmalıdır.

Covid-19 pandemisinin çocukların oyun ve hareketliliğinde meydana gelen kısıtlamalar sonucundaki etkilerini incelemek için yapılan araştırmada, Covid-19 Pandemisi sürecindeki önlemlerin etkisine ilişkin küresel bir çalışma yaparak bulguların ortaya konması amaçlanmıştır. Rapora göre Yeni Zelanda ve İskoçya gibi ülkelerde çocukların oyun alanlarının kısıtlanmasının sonuçları üzerine çalışmalarına hız verirken, Almanya, İsveç ve Malezya'da ilgili sivil toplum kuruluşları, çeşitli düzeylerde harekete geçmiştir. Araştırma, çocuğun yaşadığı kentsel mekân ile arasında aslında önemli bir bağ kurduğunu ve bu bağ koptuğunda birtakım sorunlar ortaya çıktığını göstermiştir ki hükümetlerin bu olumsuz sonuçları en aza indirmek için harekete geçmeleri de bunu kanıtlamaktadır. Fiziksel çevrenin çocuklar için elverişli olması, çocukların kendi haklarını benimsedikleri, kendilerini ait hissettikleri, parklarda ve bahçelerde faaliyet yapabildikleri ve diğer çocuklarla ilişki içerisinde oldukları mekanların varlığı son derece önemlidir.

Benzer bir çalışma 21 Ocak 2021'de yayınlanan çocukların katılımına ilişkin Avrupa Konseyi'nin dijital ortamda çocuk haklarıyla ilgili politika yapıcılar için El Kitabı olarak yayınladığı "Dinle -Harekete Geç -Değişim" başlıklı rapordur (coe.int, 2021). Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin 12. Maddesi, çocukların genel olarak katılım hakkını kavramsallaştırılmıştır. 12. Madde bağlamında, 'katılım' terimi; çocukların kendilerini etkileyen kararlara ve eylemlere katılma haklarını tanımlamak ve bu görüşlerin dikkate alınmasını sağlamak için bir kısaltma olarak çok yaygın bir şekilde kullanılmaktadır (UNICEF, 2006a: 2). Çocukların ve gençlerin gelişim sürecinde öz saygılarını ve kendilerine olan inançlarını artırma açısından önemli olan katılım, aktif vatandaşlığın küçük yaşlardan itibaren deneyimlenmesine olanak verdiğinden son derece önemlidir. 2020 yılı, çocukların kendileri de dâhil olmak üzere tüm paydaşlara, çocuk katılımı konusunu hükümetin gündemlerinde üst sıralarda tutmanın ve bu konudaki herhangi bir siyasi hedefi uygulamak için ilgili profesyonelleri nitelikli kılmanın önemini göstermiştir. Farklı ülkelerdeki çocukların yaşamlarının Covid-19 pandemi sürecinden doğrudan veya dolaylı olarak ne derece etkilendiklerini ortaya koyabilmek için yayınlanan El Kitabı, teoride ve pratikte çocuk katılımı kavramını açıklayarak profesyoneller için bireysel, toplu ve belirli kurumsal bağlamlarda çocuk katılımının uygulanmasına rehberlik etmek amacıyla farklı modülleri birleştirmektedir. El Kitabı Avrupa Konseyi üye devletlerinin (Arnavutluk, Ermenistan, Bosna Hersek, Danimarka, Estonya, Gürcistan, Lüksemburg, Monako ve Ukrayna) sağladığı gönüllü katkılar sayesinde üretilmiştir.⁷

Çalışmanın çevresel organizasyonlara katılıma ilişkin ikinci bölümünde çocukların oluşturduğu organizasyonların küresel iklim değişikliğine karşı yürüttüğü kimi pratikler örnek gösterilmiştir. Bunlardan en dikkat çeken, 3 Nisan 2020'de Polonya'daki genç iklim aktivistlerinin COVID-19 pandemisi bağlamında, "ellerinizi, ama iklim için sorumluluk alan ellerinizi yıkamayın" sloganını kullanarak düzenledikleri sanal grev olmuştur. Covid-19 pandemisinde çocuk ve gençlerin zaman-mekân algılarının değişimine ve bunun ustaca yönetimine güzel bir örnek teşkil eden bu sanal grev, yine çerçevesi onlar tarafından çizilen altı eylem planından oluşmuştur:

- Hashtag içeren bir afiş / kartla fotoğraf çekin. Sosyal medyanızda bir fotoğraf yayınlayın ve bizi etiketleyin!
- İklim afişini pencereye veya balkona asın, bir fotoğraf çekin ve sosyal medya platformunuza koyun.
- Facebook'taki etkinliğimizi kontrol edin! Bizi sosyal medyada takip edin.
- Yer paylaşımımızı FB profil resminize koyun! grevimizi kaç kişinin duyduğunu gösteren Instagram gönderilerimizi paylaşın!
- Ellerinizi yıkayın, ama politikacılara iklim için sorumluluk veren ellerinizi yıkamayın!
- Şehrinizdeki protesto grubuna katılın!

Bu örnek çocuk ve gençlerin olağanüstü durumlarda bile yaşadıkları koşullara adapte olma yeteneklerini göstermekte ve koşullar ne olursa olsun katılım konusunda ne kadar motive olduklarını ortaya koymaktadır. Tam da bu yüzden

⁷ Ayrıntılı bilgi için bkz; <https://rm.coe.int/publication-handbook-on-children-s-participation-eng/1680a14539>.

çocuklarla ilgili yürütülen politikalarda çocukların da fikirlerinin alınması, yapılan çalışmanın sonucundan verim alınması açısından gereklidir. Çocuğun birey olarak kendini ifade edebilmesi, gözlemlediği sorunları söyleyebilmesi, yaşadığı kentle ilgili istek ve taleplerini dile getirebilmesi, giderek toplumsal ve bireysel güvenin yitirildiği, herkesin birbirine şüphe ile baktığı, mahalle ve komşuluk kültürünün ve ilişkilerinin giderek yok olduğu, toplu güvenli siterin çokça tercih edildiği günümüzde çocukların gelişimi üzerinde önemli etkiler bırakmaktadır. Çocukların etrafını iyi bir şekilde gözlemleyip, doğal ortamda oynayıp, yaşadığı yerle ilgili sorunların farkına varıp bunları düşünen ve ifade edebilen bireyler olmaları onların yaşadığı mekanla olan ilişkisini güçlendirecek ve aidiyet bağının oluşması bu şekilde sağlanacaktır.

Covid-19 Pandemisi'nin kentli çocuklar üzerindeki etkilerini araştıran bir diğer çalışma ABD'nin Indiana eyaletinde yapılmıştır. Terre Haute'deki Sarah Scott Ortaokulu'nda çocuklar Covid-19 nedeniyle yılın geri kalanında uzaktan öğrenmeye geçerken ebeveynler de artık çocukları için evde öğrenmeyi desteklemenin hayati rolünü yerine getirmekle görevlendirilmiştir.⁸ Evde öğrenme modeli ile birlikte her ay bir aile üyesi, arka bahçedeki böcekleri keşfetmek, sanal bir müze turu yapmak, bir bilim deneyi yapmak veya birlikte yeni bir tarif denemek gibi ailenin birlikte yapabileceği aktiviteler planlanmıştır. Bu süreçte küçük bir evde bile, öğrenim için belirlenmiş bir alan yaratılarak ve dikkat dağıtıcı unsurlar ortadan kaldırılarak bir odanın köşesi veya varsa bir masa okul alanına dönüştürülmüştür. Çocukların başarılı bir evde öğrenme deneyimini yaşamaları için bu yeni dönüştürülen öğrenme alanlarında, okul bölgesinin eve gönderdiği çalışma kitapları / paketler / materyaller, yazı için düz bir yüzey ve kurşun kalem ve silgi gibi ihtiyaçlar da karşılanmıştır. Böylece mekânı yaratmak bir aile projesi haline getirilmiş ve çocukların mekânı dekore etme ve şekillendirme sürecine katılmaları da sağlanmıştır. Kurulan sistemde, alanların sınırlı olduğu durumlarda, içinde tüm eğitim materyallerinin bulunduğu bir sepet kullanılarak, mutfak masası veya evdeki başka bir alanın öğrenme alanına çevrilmesi teşvik edilmiştir.

Türkiye'de de Covid-19 pandemisiyle ortaya çıkan karantina süreci çocukların içinde yaşadıkları koşullarda hızlı bir değişime neden olmuş; okulların kapanması ve hareket kısıtlamaları gibi karantina tedbirleri, çocukların düzenini ve sosyal desteğini kesintiye uğratmıştır. Millî Eğitim Bakanlığı'nın 12 Mart tarihli duyurusuyla çocukların uzaktan eğitime geçmesi sonrası, Covid-19 pandemi döneminin çocuklar üzerindeki etkisini araştırmak üzere birçok proje yapılmış ve bu projelerin çıktıları web sitelerinde paylaşılmıştır.

Bu projelerden birisi olan "Etkiniz AB" projesi kapsamında yayınlanan "COVID-19 Sürecinde İstanbul'un Farklı Yerlerinde Çocukların Haklarına Erişimi Araştırması" Raporu'nda çocukların karantina boyunca yaşamış oldukları süreç aktarılmıştır. Araştırmaya, dört kurumun birlikte çalıştığı çocuklar ve o çocukların bakım verenleri katılmıştır. Birinci görüşmelerde 123 çocuk ve 89 bakım veren kişi görüşülmüştür. İkinci görüşmelerde ise 122 çocuk ve 85 bakım verenle görüşmeler yapılarak, 3-18 yaş aralığında bulunan çocuklardan "Covid-19 pandemi sürecinde yaşadıkları hakkında bilgi alınmıştır. Araştırmaya katılan çocuklar İstanbul'da; Fatih-Karagümrük, Fatih-Çapa Fatih-Mevlanakapı, Fatih-Fındıkzade, Ataşehir-Kayışdağı, Sancaktepe-Sarıgazi ve Beyoğlu-Tarlabası'nda yaşayan çocuklardır."⁹

Çocuklara Covid-19 döneminde yaşamış oldukları süreçle ilgili; "bir günlerini nasıl geçirdikleri", "nasıl hissettikleri", "neler hayal ettikleri", "eğitime erişim, bilgi ve medyaya erişim ve oyun hakkı ile ilgili düşünceleri" sorulmuştur. Bakım verenlere ise; "bir gün içinde neler yaptıklarına", "bu sürece dair nelerin onları kaygılandırdığına, "ne tür ihtiyaçları ya da talepleri olduğuna" ve "ekonomik koşullarında nasıl bir değişim olduğuna" yönelik sorular yöneltilmiştir.

Çocukların verdikleri cevaplar "Uzaktan eğitim ve EBA", "Evde oyun oynama, boş zaman geçirme ve arkadaşlarıyla iletişim" ve "Bilgi edinme ve internet kullanımı" olmak üzere üç başlık altında toplanmıştır.

Projenin en önemli çıktıların birisi, çocuk hakları göstergeleri ile şekillenen politikalara, uygulamalar ve hizmetlerle oluşan çocuk dostu bir kentte çocukların tüm haklarının, her koşulda hayat bulacağına ortaya konmasıdır. Çocukların bu haklara ulaşmalarında belediye uygulamaları ve hizmetleri son derece önemli olup bu haklar Çocuk Haklarına Dair Sözleşme çerçevesinde; "şiddetten, istismar ve sömürden korunma; nereden geldiği, dini, dili, geliri, cinsiyeti, engellilik durumu ne olursa olsun hakkaniyetli bir kentte hayata iyi bir başlangıç yapma, sağlıklı büyüme ve bakılma;

⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz.; <https://www.doe.in.gov/sites/default/files/news/indiana-continuous-learning-guidance-final.PDF>.

⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz.; <http://covid19cocukhaklariizleme.org/uploads/pdf/b64d89588bb9f9838e8f4984093e9187.pdf>.

onların gelişimsel ihtiyaçları düşünülerek oluşmuş kaliteli hizmetlere, şehrin her yerinden eşit şekilde ulaşma; kaliteli, içerici ve katılımcı bir eğitim alma ve beceri geliştirme; belediyenin çalışmalarında fikirlerini beyan edebilme, belediyenin kararlarını etkileyebilme; kentin kültürel ve sosyal hayatına katılabilmek; geniş yeşil ve doğal alanlara erişebilme; güvenli ve temiz bir çevrede yaşayabilme ve arkadaş edinip tehlikelerden uzak istediği gibi oyun oynayabilme haklarıdır”. (covid19cocukhaklariizleme,2021).

Süreç içinde çıkarımlar yapmamızı sağlayacak bir diğer önemli çalışma “Sivil Düşün” isimli AB programı kapsamında gerçekleştirilen “COVID – 19’la Mücadele ve Salgın Sonrasında Çocukların Psiko-Sosyal Direnim ve Sosyal Uyum Süreçlerinin Desteklenmesi” araştırmasıdır.¹⁰ İstanbul Rumeli Üniversitesi Küresel Politikalar Araştırma Merkezi ve Esenyurt Belediyesi iş birliği ile okulların kapatılması ve fiziksel mesafenin oluşturulmasının çocuklar üzerindeki etkisini ölçmek için gerçekleştirilen proje kapsamında, Esenyurt ilçesinde yaşayan ve gelir dağılımı 3.500-5.000 TL arasında değişen ailelere mensup 6-12 yaş grubu aralığındaki 27 çocuğa, Covid-19, yaşadıkları yer ve eğitim yaşantıları ve zamanlarını nasıl geçirdikleriyle ilgili sorular yöneltilerek video çekimleri gerçekleştirilmiş; gerçekleşen çekimler sonunda 10 kısa film hazırlanmıştır¹¹. Çekimler, aşağıdaki soruların çocuklara yöneltilmesiyle, yarı yapılandırılmış mülakat çalışması yapılarak gerçekleştirilmiştir. Çocuklar bu sorulara genel olarak “Evde minderlerimiz var, onları böyle salona koyuyoruz çarşaf yorgan yastık alıyoruz oyun oynamaya çalışıyoruz”, “Evde olduğum için genelde bilgisayar başında geçirdim”, “Evde kalmaktan nefret ettim. Online ders yapmaktan nefret ettim.”, “Kendimi yalnız hissediyorum ve evde kalmak çok kötü.” Ve “Okula gitmek isterdim ve oyun oynamak isterdim.” şeklinde yanıtlar vermiştir (Youtube, 2021).

Bu cevaplar, çocukların Covid-19 hakkında sahip olduğu ilgi ve endişe alanlarına dair bir miktar fikir vermektedir. Mevcut kriz sırasında, çocukları ciddi şekilde kısıtlayan önlemler uygulanmıştır. Çocukların okul eğitimlerinin devam etmesi adına uygulamaya geçirilen düzenlemeler dışında çocukların refahına çok az önem verildiği görülmektedir ki, eğitime katılabilmek konusunda her çocuğun olanaklara erişim açısından eşit olmadığı bir gerçektir. Çocukları yaşama hazırlamak için olmazsa olmaz olan oyun, çoğu zaman olduğu gibi, unutulmuş; belli ki çocukların kendilerine uygun kentsel mekânları neredeyse bir senedir hiç kullanamıyor oluşu pek kimsenin dikkatini çekmemiştir. Oysa, çocukların sağlıklı gelişiminde akranlarıyla vakit geçirmelerinin ne kadar önemli olduğu aşikardır.

Covid-19 pandemisi sırasında birçok çocuğun büyük ölçüde yetişkinlerden daha fazla evlerinde zaman geçirmek zorunda kalmasıyla, bu kısıtlanmanın çocukların sağlıklı gelişimleri, eğitim-öğretim süreçleri ve gündelik yaşamları üzerindeki olumsuz etkilerini en aza indirmek için çeşitli kurumlar tarafından dijital ortam üzerinden de pek çok etkinlik ve çalışma gerçekleştirilerek çocuklara çeşitli olanaklar sunulmaya çalışılmıştır.. Çocukların pandemi dolayısıyla eve kapanma süreçlerinde eğitim-öğretim hayatlarının ve sağlıklı gelişimlerinin sekteye uğramaması adına onlar için dijital ortamda geliştirilen öğrenme yöntemleri şunlardır:

Çevrimiçi öğrenmeyi kolaylaştırmaya yönelik kaynaklar:

-California Eğitim Bakanlığı, Orange County’de yer alan okul bölgelerindeki öğrencilerin, öğretmenleri tarafından sağlanan diğer materyalleri tamamlamalarına yardımcı olmak adına ücretsiz eğitim materyalleri oluşturmuştur.

-Scholastic, (Dünyanın en büyük çocuk kitabı yayıncısı olan Scholastic, her yaşta ve okuma seviyesinden milyonlarca çocuk için kitaplar aracılığıyla okuryazarlığın teşvik edilmesinden sorumludur. Çocukların okumasını, düşünmesini ve büyümesini sağlamak için çocukların aileleri ile birlikte etkinlik yapabilmeleri adına günlük projeler üretmiştir. (<https://emea.scholastic.com/en/learnathome>).

-Public Media Group of Southern California, sivil toplum kuruluşudur. PBS SoCal | KCET, Los Angeles Birleşik Okul Bölgesi ile ortaklaşa ve California PBS istasyonlarıyla işbirliği içinde, Kaliforniya eyalet müfredatına uygun yayın programları ve bunlara eşlik eden dijital kaynaklar sunmaktadır. (Evde Öğrenme, ailelerin, eğitimcilerin ve topluluk ortaklarının okul yılı boyunca 2-8 yaş aralığındaki öğrencileri desteklemesine yardımcı olan bir erken çocukluk eğitim kaynağıdır). Los Angeles Birleşik Okul Bölgesi ile ortaklaşa ve California PBS istasyonlarıyla işbirliği yaparak, Kaliforniya eyalet müfredatına uygun yayın programları ve bunlara eşlik eden dijital kaynaklar sunmuştur. (<https://www.pbssocal.org/education/at-home-learning>)

¹⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz.; <https://www.sivildusun.net/ilham-al/calisma-urunleri/videolar/>

¹¹ Video serisi için bkz.; <https://www.youtube.com/channel/UCK7G4Ugp-NcMfHlBEdF9fw/videos>

-NASA'nın Kennedy Uzay Merkezi Ziyaretçi Kompleksi, çocukların astronotlardan ve diğer eğitimcilerden öğrenebileceği eğitici ve eğlenceli videolar hazırlamıştır (<https://www.jpl.nasa.gov/edu/teachable-moments/>)

-Amazon, (Amazon Future Engineer, yetersiz hizmet alan ve yeterince temsil edilmeyen topluluklardan çocuklar ve genç yetişkinler için bilgisayar bilimleri eğitimine erişimi artırmayı amaçlayan, çocukluktan kariyere kapsamlı bir programdır) çeşitli sınıf seviyeleri için çevrimiçi olarak ücretsiz bilgisayar kursları sunmuştur(<https://www.amazonfutureengineer.com/>).

YouTube kanalları:

-Camp-Youtube kanalı, ebeveynlerin evde yaz kampı eğlencesini yeniden yaratmalarına yardımcı olacak dijital bir öğrenme programı geliştirmiştir. (<https://blog.youtube/news-and-events/go-adventure-arts-sports-or-stem-camp-campyoutube>)

-Science Channel kanalı, çocukların uzay, yeni teknoloji vb. hakkında daha fazla ve kolay bilgi edinmeleri üzerine bir dizi program hazırlamıştır. (<https://www.youtube.com/channel/UCvJiYiBUbw4tmpRSZT2r1HW>)

-SciShow Kids kanalı, SciShow Kids, "neden?" diye sormamızı sağlayan konuları araştırmaktadır. <https://www.youtube.com/c/scishowkids/about>

-National Geographic Kids kanalı, yayınladığı videolarda hayvanlar, bilim ve doğa gibi konulara yer vermektedir. (https://www.youtube.com/channel/UCXVCgDuD_QCKI7gTKU7-tpg).

-Ücretsiz Okul kanalı, çocukların yaşlarına uygun şekilde sanata, klasik müziğe, çocuk edebiyatına ve doğa bilimlerine dair bilgilere erişebilmesine imkân sağlamıştır. (<https://www.youtube.com/channel/UCaDVcGDMkvcRb4qGARkWlyg/featured>)

Sanal Hikâye Anlatımları

-2-6 yaş aralığındaki çocuklar için hikâye, meditasyon, müzik ve daha fazlasını içeren podcast listeleri yayınlanmıştır. (<https://www.nytimes.com/2020/03/17/parenting/podcasts-for-kids.html>)

-Dünyanın en büyük sesli kitap koleksiyonuna sahip olan Audible, okullar kapalı olduğu sürece çocuklar için altı farklı dilde ücretsiz hikâyeler sunulmuştur.

Sanal alan gezileri

-Google Arts & Culture, ev konforunda sanal turlar sunmak için dünya çapında binlerce müze ile ortaklık kurmuştur. (<https://artsandculture.google.com/partner?hl=en>)

Diğer sanal aktiviteler

-CHOC beslenme uzmanları, çocukların, yiyecekleri yemeden önce keşfetme ve öğrenme fırsatları olduğunda yeni yiyecekleri denemeye daha açık olacakları düşüncesiyle çeşitli tarifler vererek buna yönelik birçok aktivite gerçekleştirmiştir.

Türkiye’de “<https://cocukistanbul.org/>” adı altında bir internet sitesi aracılığıyla çocuklara yönelik birçok aktivite gerçekleştiren ve “misyonu, çocukların formal eğitim alanı dışında ve yanında, akranlarıyla birlikte eşit ve paylaşımcı bir ortamda eğlenerek öğrenecekleri, birey olarak kendilerini tanıyacakları, beceri ve kavrayışlarını geliştirip zenginleştirecekleri nitelikli ortamlar ve fırsatlar oluşturmak ve bunun süreklilik ve kalıcılığını sağlamak” olan İformel Eğitim-Çocukistanbul oluşumu, Hollanda merkezli Designathon Works iş birliğiyle iki ülkede eş zamanlı olarak Covid-19 pandemisinin çocuklar üzerinde yaratmış olduğu etkileri en aza indirmek adına çözüm yolları üretmeye yönelik çalışmalar yapmıştır. “Çocukların Küresel Tasarım Maratonu 2021 adındaki online tasarlanan yarışmaya Türkiye’nin 24 farklı kentinden toplam 300’den fazla 7-12 yaş grubu çocuk katılmış ve Covid-19’a karşı mücadelede fikirlerini ortaya koymuşlardır. Çocuklar, virüs ve onun yarattığı sorunlara ve bunlarla ilgili üretilen bazı

ilham verici, eğlenceli, yenilikçi çözümleri içeren bir video izledikten sonra, bir çalışma kâğıdı üzerine kendi çözümlerine dair fikirlerini içeren bir çalışma yapmaları istenmiş, son olarak üzerinde çalıştıkları, yaratıcı fikirlerini ve çözümlerini oluşturdukları çalışma kâğıtları proje web sitesine yüklenerek yarışmanın tamamlanması sağlanmıştır.

Çocuğun mekânla ile kurduğu ilişki, aile köklerine dayanmaktadır. Çocuklar küçük yaştan itibaren doğru değerleri ve davranışları öğrenmezlerse sorunlar gelişebilir. Çocukların yaşadıkları mekân birimlerine olan aidiyetleri de bu anlamda pek çok açıdan önemlidir. Çocuğun fiziksel, sosyal ve ruhsal gelişiminin desteklenmesi için yaşadığı çevreyi tanıması, onu kullanması ve kendisini o yere ait hissetmesi gerekmektedir. Böylece çocuk bir yandan yaşamış olduğu mekândaki etkileşim ve ilişkiler çerçevesinde ihtiyaçlarını somut olarak karşılarken, diğer yandan da toplumsal süreçteki ekonomik, siyasi, kültürel değişimleri soyut olarak algılamakta, bunları yorumlamakta ve içselleştirmektedir. Zamanının çoğunu kapalı mekanlarda geçirmek zorunda kalan çocuklar kentsel mekânı hakkında deneyimlemediklerinden, söz konusu ilişki ve etkileşimleri kavrayarak içselleştirememektedir. Çocuklar yaşadıkları mekânları, mahallelerini keşfetmek yerine zamanlarının çoğunu bilgisayar ortamında geçirmekte; içinde yaşadıkları ortamı tanıma fırsatı bulamamakta, kentle ve doğayla uyumlu yaşama konusunda bir bilinç geliştirememektedirler. Çocuklar için yeni mekanların oluşturulması gerekmektedir.

SONUÇ:

Çocuklarda mekân algısı ve mekânsal farkındalık oldukça küçük yaşlardan itibaren oluşmaktadır. Çocuklar üzerine yapılan çeşitli araştırmalar çocukların oyun oynadıkları ve keşfettikleri mekânların önemini ortaya koyarken, aynı zamanda bu alanlarda serbest bir şekilde hareket etmelerinin çocukları gelişimsel açıdan olumlu etkilediğini belirtmektedir. Dolayısıyla her çocuğun yaşadığı çevrede aktif ve bağımsız olmasına olanak verecek mekânlara ihtiyacı vardır. Çocukların sağlıklı fiziksel ve zihinsel gelişimleri için yaşadıkları mekânlarda çevreleriyle sağlıklı ilişki ve bağlantı kurmaları gerekmektedir. Ancak günümüzde özellikle kentlerde yaşayan çocuklar için bu durum mümkün olmamakta; çocuklar kapalı mekânlarda zaman geçirmektedir. Çocuklar için hareketlerini kısıtlamayacak kentsel dış mekânların tasarlanması bu anlamda bir ihtiyaç olmaktan öte çocuk haklarının sağlanması için de bir zorunluluktur. Kentte yaşayan tüm bireylerin fiziki ve ruhsal sağlıkları ancak yaşanabilir kentsel mekanlarla sağlanabilir. Bu yüzden çocuk dostu topluluklar oluşturmak, insanca yaşanabilir mahalleler, şehirler ve bölgeler inşa etmek adına önemlidir. Çocukların yaşadıkları mekânlarda güvenli bir şekilde yürüme, bisiklete binme, oynama ve sosyalleşme yoluyla yaşadıkları alanları keşfetmeleri için fırsatlar artırılmalı; çocuklar için tasarlanan mekânlarda onların yaratıcılığı desteklenmeli ve fikirleri alınmalıdır. Çocuk merkezli bir bakış açısı geliştirilerek çocuklar için güvenli caddeler oluşturulmalı; çocukların diğer çocuklarla bağlantı kurma fırsatları artırılmalıdır. Bu çerçevede çocuk dostu kentler girişimi bize önemli bakış açıları sunmakta, çocuk haklarının sağlanabildiği kentsel mekânların mümkün olabildiğini işaret etmektedir.

BM ÇHS'ye göre devletler, çocukların haklarını korumaktan sorumludur. Bu sorumluluk savaş, açlık ve pandemi, gibi olağanüstü süreçler için de geçerlidir. Gündelik yaşamlarımızın alışlageldik dengesini bozan Covid-19 pandemisinin en çok etkilediği gruplardan birisi de şüphesiz çocuklar olmuştur. Özellikle kentlerde yaşayan çocukların hâlihazırda kentsel mekânı kullanabilme olanakları sınırlıyken pandemi süreci, yaşamlarının neredeyse tamamen ev ortamıyla kısıtlanarak yaşlılarıyla vakit geçirmelerini olanaksız kılmış ve çocukların sağlıklı gelişim süreçlerinde çeşitli sorunların ortaya çıkması riskini ortaya çıkarmıştır.

Pandemi döneminde yapılan pek çok araştırma, çocukların hem kendileri hem de çevreleri adına ölüm korkusuna kapıldıklarını göstermiş bir de üstüne kısıtlanan sosyal yaşamın trajik bir şekilde değişmesinin psikolojik etkileri eklenmiştir. Halihazırda eğitimlerine uzaktan devam eden çocuklar, sokağa çıkma kısıtlanması nedeniyle de yaşlılarıyla bir araya gelememektedir. Kentsel alanların kullanımı özellikle çocuklar için neredeyse tamamen ortadan kalkmış gözükmektedir. Yetişkinlerin dahi baş etmekte zorlandığı ve devam ettiği için çocuklar üzerindeki etkileri henüz net olarak bilinmeyen bu sürecin daha somut sonuçlarıyla yakın zaman diliminde yüzleşeceğimiz açık bir şekilde ortadadır. Ancak bu süreçte en azından bu olumsuz etkileri çocuklar adına en aza indirmek için çalışmaların yapılması hayati önemdedir.

Çalışma kapsamında örnek olmaları açısından seçilen araştırma ve uygulamaların sonuçları, Covid-19 pandemisi ile birlikte çocuk haklarını artık farklı boyutlarda değerlendirmemiz gerektiğini ortaya koymaktadır. Virüsün bulaşma riskiyle ilgili çocukların üzerinde yarattığı doğrudan etkiler sağlık, yoksullaşma, eğitim ve güvenlik konularında yoğunlaşmakta ve bunlar da en çok kentsel mekânlarda hissedilir olmaktadır. Pandemi sürecinin, hem yetişkinler hem

de çocukların yaşamlarında getirdiği değişiklikler, buna uygun yeni mekanizma ve araçların üretilmesi gerekliliğini doğurmuş; değişen koşullar, çocuk hakları konusunda yeni hak alanlarının önemini ortaya çıkarmıştır. Pandemi öncesinde çocuk hakları temelinde çocukların katılımıyla gerçekleştirilen çalışmalar, pandemiyle birlikte değişen koşullarda dijital ortama taşınmıştır ancak çocukların bu sürecin neresinde konumlandığı henüz netleşmemiş ve sürece aktif katılımları sağlanamamıştır. Uluslararası alanda güzel örnekler bulunmakla birlikte dijital dünyada çocuk katılımının en etkin şekilde nasıl sağlanacağı ve geliştirileceği önemli sorunlardan birisidir.

Salgın sürecinde yaşlılarıyla bir araya gelme olanağı bulunmayan çocukların, dijital platformlarda öğrenmeye devam etmeleri, oyunlara katılmaları ve arkadaşları ile iletişimlerini sürdürmeleri için yeni fırsatların geliştirilmesi gerekmektedir. Ancak çevrimiçi erişimin artması da, çocukların güvenliği, korunması ve mahremiyeti için daha yüksek riskleri beraberinde getirmektedir. Bilgilenmek, sorular sormak ve daha fazla rehberlik almak için çocukların öğretmeni veya okulu ile iletişim halinde kalması ve çocukların bilgilendirilmesi önem taşımaktadır. Ebeveyn grupları veya toplulukları ile evde eğitimler konusunda hak temelli politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. “Çocukların bu süreçte kullanamadıkları haklarını kullanabilmeleri için başta Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı gibi merkezi idare kuruluşları, belediyeler başta olmak üzere mahalli idare kuruluşları, medya,” çocuklarla ilgili çalışma yapan sivil toplum kuruluşları olmak üzere toplumun tüm kesimlerinin acilen harekete geçmesi gerekmektedir.

Çocukların ihtiyaçları ve koşulları farklıdır. Örneğin her çocuğun evinde internet, telefon ya da bilgisayar bulunmamakta, bu imkanlara sahip olmayan çocuklar Covid-19 salgını gibi olağanüstü süreçlerde diğer çocuklardan daha çok sosyal hayattan mahrum kalmakta ve yaşadıkları çevreden soyutlanmaktadır. Bu çerçevede, tüm çocukların eğitim, oyun oynama ve katılım gibi haklarını eşit şekilde kullanması için çalışmalar yapılmalı; çocukların yararı ve ihtiyaçları gözetilerek politika yapım süreçlerine dahil edilmelidir. Covid-19 Salgını gibi olağanüstü süreçlerde, çocuklara uygun ve yeterli bilgilendirme sağlanmalıdır. Çocuklar yaşadıkları sorunları ve ihtiyaçlarına dair taleplerini rahatlıkla sorumlulara iletebilmelidir.

Kentsel mekânlar da bu çerçevede şekillenmeli ve kentsel politikalar da Covid-19 pandemisi gibi olağanüstü durumlarda dahi çocukların gelişimlerini sekteye uğratmaya mahal vermeyecek şekilde yeniden kurgulanmalıdır. Şüphesiz, bunun yetişkinler ve çocuklar için ayrı reçeteleri yoktur. COVID-19 pandemisinin yol açtığı yeni bir kentsel yaşam tahayyülü kaçınılmaz bir gerçeklik olarak önümüzde durmaktadır. Ancak kentsel mekanların geleceğine dair bu arayış, pandeminin en yoğun dönemlerdeki kimi davranış biçimlerinin kent mekanına ve kentsel yaşama kalıcı şekilde uygulanması odağında gerçekleşmemeli bundan ziyade; salgın gibi olağanüstü durumlara sebep olan ve ileride karşımıza yeniden çıkması ihtimali yüksek olan diğer tehlike ve risk unsurları da göz önünde bulundurulmalıdır. Bu bağlamda günümüzde insanoğlunun yaşadığı en derin bunalımlardan birisi olan ekolojik bunalım temel alınmalı ve bu arayışın yeni kentleşme modeli bu ekseninde geliştirilmelidir. Covid-19 salgınından çıkarmamız gereken en önemli sonuçlardan birisi de belki de budur: Gelecek kuşakların sağlıklı birer kentli birey olarak gelişimi için bu arayışa yönelik somut çalışmalar gündeme gelmelidir.

Bu konuda en önemli sorumluluk mahalli müşterek nitelikteki ihtiyaçların karşılanması noktasında temel bir yükümlülüğü olan belediyelere aittir. Sınırları dahilinde yaşayan çocuklarla ilgili il ve ilçeler bazında pek çok bilgiye erişme olanağı olan belediyeler, verdikleri hizmetlerden doğan göstergeler sonucu oluşacak bilgileri de kullanarak çocukların haklarını kullanarak, en iyi şekilde büyüyüp gelişebilecekleri kentler yaratmak konusunda olanakları dahilinde harekete geçmelidir. Bu çerçevede, Uluslararası Çocuk Dostu Kentler Girişimi Sekreterliği, politika yapıcı ve uygulayıcılara yol gösterici olacak şekilde dünya çapında Çocuk Dostu Kentler Girişim stratejilerinin gözden geçirilmesi ve ortak bir Çocuk Dostu Kentler Girişim eylem çerçevesi oluşturulması temelinde çalışmalar yürütmektedir. Çocuk dostu kentlerin hayata geçirilmesi için her kademedeki kamu yönetimleri, özel kurum, kuruluş ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği halinde çalışarak çocukların toplumsal bilinçlerinin oluşmasına destek olmalıdır (Öktem ve Akpınar, 2018: 10).

Etik Standart ile Uyumluluk

Çıkar Çatışması: Yazarlar herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Etik Kurul İzni: Bu çalışma için etik kurul iznine gerek yoktur.

KAYNAKÇA:

- Aka, V. , Güngör, F. (2018). Çocuklara yönelik yerel yönetim uygulamaları: Esenler Belediyesi örneği. *Yalova Sosyal Bilimler Dergisi*, 8(17): 187–214.
- Global Monitoring Report Team. (2004). *EFA Global Monitoring Report 2005 Education for All: the Quality Imperative*. Paris: UNESCO.
- Bahçeci, H. I., Akpınar, İ. E. (2018). Çocuk dostu kent. G. Uludağ ve M. Altunbay (Ed.), *Çocuk Üzerine Araştırmalar içinde* (109-129. ss.). Ankara: Astana Yayınları.
- Horelli, L. (2007). Constructing a theoretical framework for environmental childfriendliness. *Children, Youth and Environments*, 17(4): 267-292.
- Korkmaz, M. (2006). Okul yöneticilerinin kişilik özellikleri ile liderlik stilleri arasındaki ilişki. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 46: 199-226.
- Öktem, M.K., Akpınar, İ.E. (2018). Çocuk dostu şehirler: Lüleburgaz örneği. *International Conference On GoodLocalGovernance*, 13-14 April 2018.
- Riggio, E. (2002). Child friendly cities: Good governance in the best interests of the child. *Environment and Urbanization*, 14(2): 45-58.
- Şengün, H. , Gülcan, S. (2017). Çocuk dostu şehir bağlamında Giresun Belediyesi'nin incelenmesi, *Uluslararası Çocuk Hakları Kongresi (CRC) Bildiriler Kitabı*, Düzce Üniversitesi Yayını, 638-649.
- Tandoğan, O. (2011). İstanbul'da "Çocuk dostu kent" açık alanların planlama, tasarım ve yönetim ilkelerinin oluşturulması, İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, 2011, 1-320.
- UNESCO. (2004b). *Çocuk Dostu Şehirler Yaratmak İçin Ortaklıklar; Halkla ilişkiler çocuk için programlama yerel yönetimlerle ilgili haklar*. Floransa, İtalya: UNICEF, Innocenti Araştırma Merkezi.
- UNICEF (2005). *Çocuk Dostu Kent Kataloğu*, <http://www.ungei.org/whatisungei/files/unicefungeiCFS1Web.pd.UNICEF> (erişim tarihi 25.02.2021).
- UNICEF (2006 b). *The Child-Friendly School (CFS)* https://www.unicef.org/esaro/CFS_Emerging_Practices_in_ESAR.pdf (erişim tarihi: 27.02.2021).
- UNICEF (2004). <http://www.unicef.org.tr/> (erişim tarihi: 14.02.2021).
- UNICEF. (1992). *Dünya Çocuklarının Durumu*, Ankara: UNICEF Türkiye Temsilciliği.
- UNICEF. (2004a). *Çocuk Dostu Şehirler İnşa Etmek: Bir Çerçeve Eylem için* . Floransa, İtalya: UNICEF, Innocenti Araştırma Merkezi.
- UNICEF. (2005). *Global Thematic Report: Integrated Early Child Development*. http://www.unicef.org/earlychildhood/index_resources.html adresinden alınmıştır. (erişim tarihi: 08.01.2006).
- UNICEF. (2006a). *Çocuk Dostu Şehir Projesi Uygulama Yönergesi*, <https://childfriendlycities.org/resources/> (erişim tarihi: 21.02.2021).
- UNICEF. (2010). *ÇDŞ*. <http://unicef.org.tr/sayfa.aspx?id=64> (erişim tarihi: 28.10.2020).

UNICEF. (2013). The State of the World's Children.

UNICEF. (2006) <http://www.unicef.org.tr/files/bilgimerkezi/doc/CFC%20Catalogue-TR.pdf> (erişim tarihi: 14.02.2021).

United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization (2020). UNESCO'S history. <https://en.unesco.org/about-us/introducing-unesco> adresinden alınmıştır.

Wood, A. and Bruff, G. (2000). Local sustainable development: land-use planning's contribution to modern local government. Journal of Environmental Planning and Management, 43(4): 519–539.

URL-1: <http://covid19cocukhaklariizleme.org/uploads/pdf/b64d89588bb9f9838e8f4984093e9187.pdf>. Erişim Tarihi: 15.02.2021

URL-2: <http://stand.org/indiana/family-and-community-resources-during-covid-19/parent-guides/creating-learning-space-home>. (erişim tarihi: 04.03.2021)

URL-3: <http://www.gundemcocuk.org/>, (erişim tarihi: 01.05.2007)

URL-4: <http://www.ipaturkiye.org/>, (erişim tarihi: 10.01.2021)

URL-5: <https://blog.chocchildrens.org/activity-ideas-for-kids-during-covid-19/>. (erişim tarihi: 12.03.2021)

URL-6: <https://childfriendlycities.org/>, (erişim tarihi: 02.05.2020)

URL-7: <https://childfriendlycities.org/resources/>, (erişim tarihi: 05.02.2016)

URL-8: <https://cocukistanbul.org/>. (erişim tarihi: 06.03.2021)

URL-9: <https://emea.scholastic.com/en/learnathome> (erişim tarihi: 02.01.2021)

URL-10: <https://rm.coe.int/publication-handbook-on-children-s-participation-eng/1680a14539>(Erişim tarihi: 10.01.2021)

URL-11: <https://www.childrensociety.org.uk/about-us/our-history>, (erişim tarihi:20.01.2021)

URL-12: <https://www.doe.in.gov/sites/default/files/news/indiana-continuous-learning-guidance-final-updated-april-7-2020.pdf>. (erişim tarihi: 02.02.2021)

URL-13:https://www.playscotland.org/resources/print/IPA-Covid.pdf?plsctl_id=20281, (erişim tarihi: 02.03.2021)

URL-14: <https://www.sivildusun.net/ilham-al/calisma-urunleri/videolar/> (erişim tarihi: 26.01.2021)

URL-15: <https://www.youtube.com/channel/UCK7G4Ugp-NcMffHLbEDf9fw/featured>